

od verha do tal; spodnji konec vervce pa naj se položi v posódo, ki je z vodo napolnjena in zraven drevesa stoji; v eno posódo se morejo vervce od več bližnjih dreves položiti. Na Francozkem so to večkrat poskusili in drevesa zmerzline obvarovali. Zapazili so pri tem, da je voda v tistih posódah, kamor so bile z dreves vervce napeljane, po verhu zmerznila, čeravno v drugih posódah ni bilo nič ledú viditi, — ali cvetja in perja tako obvarovanih dreves ni slana celo nič zasmodila. Kakor železne na koncu pozlačene štange na hišah in stolpih vlečejo strelo na-se, da brez škode po njih švigne v zemljo, tako — pravijo — tudi konopna vervca vleče slano na-se. — Predamo kakor smo kupili; poskušnja bi ne bila ne težka ne draga.

Obertnijske reči.

(Marmor in marmorni izdelki v cerkvah ali družih poslopjih se dajo lepo očediti), če so zavolj starosti ali družih vzrokov že zlo vmazani, če se nekoliko živega apna zmeša z gosto žajfnico tako, da je ta zmes smetani podobna, in se potem z njo namaže marmor. Skozi 24 do 30 ur naj ostane marmor tako namazan; potem pa naj se omije z žajfnico, — in čeden bo in ličen kakor nov! — Tako svetuje, kakor „Neue Erf.“ pišejo, ameriški časnik „Scientific American“.

Ali se res bolezen, ki se po domače vrok imenuje, z očmi drugim vcepljuje?

Ta nadloga bi se skoraj smela národna imenovati, ker je berž ko ne po vsi deželi razširjena.

Kadar koga med kmečkimi ljudmi začne glava boleti, mu nobena jéd ne sladí in so mu oči v tesnobi, kakor da bi premalo prostora v jamicah imele: takrat pravijo ljudje, da se ga je „vrok“ prijel, da je „vročen“, ali kakor v tej okolici pravijo, da je „vročljiv“.

Tak bolnik se pa kmalo ozdravi z nekim domačim preprostim zdravilom. Veržejo namreč nekoliko živih ogljev v skledico z vodo, ktero si bolnik sam ali mu je kdo drug enmalo časa na glavo derží, da soparica bolniku okrog glave puhti; tudi bolnik nekoliko te vode popije, — in v kratkem jenja „vrok“.

Žalostneje nasledke ima pa, kakor ljudje mislijo, ta nadloga pri živini. Marsikrat je slišati, da komu kak lep vol cepne, če ga je kdo, ki ima škodljive oči, preveč ogledoval, da je potem vol vročljivosti nalezel, ki se, če se dóba zakasni, malokdaj ozdravi. Tako pravijo ljudje.

Od neke žene mi je znano, da, ko je prascom v korigo jedí vsula, in je na to pritekla sosednja jih občudovaje gledat, so prasci hrano pustivši, začeli po hlevu riti. Zastran tega gre žena nemudoma dobro daleč v sodnijo sosednjo tožit. Sodnik v zadergi, ker ne najde nobene postave zoper krivíco vroka, pošlje ženo k duhovnemu v poseben poduk.

Ravno iz strahú, da bi se mu živina ne vročila, je nekteri kaj nerad v hlevu dovoli ogledovati, pa se tudi marsikdo, ki se boji s svojimi očmi sosedovi živini škodovati, skerbno ogiblja, da je ne pogleda. Kar mene vtiče, nisem te nadloge pri svoji živini nikdar zapazil.

Zoper živinsko vročljivost se mnogo mnogo pomočkov rabi, ki so večidel vraže.

V nekterih krajih menijo, da začne živina, ako jo je kak ptujec posebno gledal, se med seboj kar hudo čertiti, da ne porajta hrane, gerdo gleda, rencí, ter z nogami gnoj razgreblja. Te znamuja razodevajo po njih mislih vrok. Ljudje jo z žegnano vodo škropijo in pravijo, da vselej pomaga.

V drugih krajih pravijo, da je treba vročljivo živino skoz velik obroč prepeljati. Kaj čuden lek!

Spet drugod terdijo, da se živina, kadar je vročljiva, mora opahati. Opahanje se pa tako dela, da kdo vzame klobuk ali pa kako cunjó, ter se živini okrog nog, okrog glave in tudi drugod s klobukom maha, z cunjó pa najraje ženske okoli vročljive živine svoje burke uganjajo. Ali ni vse to bosa? Ako je živina bolna in če bolezen sčasoma sama po sebi ne preide, se bo javalne s klobukom ozdravila, in tudi cunjá, če je tudi kdaj draga in v časti bila, živini ne bo smerti odpodila.

Morda je tudi ta pomoč zoper vrok, s katero se po vražni šegi prisad izgovarja, takole: „Prisad pojdi iz mesa pod kožico; spod kožice na dlako: iz dlačice na travico; iz travice na lističek; iz listička na skalnato ost, kjer zvonovi ne zvonijo, kjer petelin ne poje; tam bo za te dobro, tam boš prebival!“ Vsako besedo pri „izgovarjanji“ je treba dvakrat ponoviti in dvakrat „amen“ pristaviti, da pomaga. Tako pravi stara vraža — plod neumnosti nekdanje pa tudi semtertje še današnje!

Po nekterih izgledih mi je znano, da je marsikrat živini, če se ji „vrok prisadi“, žalostna osoda odločena, zakaj nekteri ljudje se za druge zdravila več ne starajo, ako tisti, ki so v tistem kraju zoper to nadlogo navadni, precej ne pomagajo.

Naj vam bodo ljube „Novice“ vrok v potres izročen! Ve mu zamorete bolj v serce pogledati in spoznati: ali je tudi menda v kaki zvezi z živalskim magnetizmom?

Križnogorski.

Dostavek vredništva. Težko uganjko ste nam, častiti Gospod! dali s to zastavico, ktera zadeva neki prikazek, o katerem nimamo popolnoma gotovih skušinj, toliko več pa navskriž misel. Eni verjamejo vse, drugi ne verjamejo nič. Naše lastne skušnje nas stavijo v sredo — „zlato skledo“. Da človek človeka vroči, tega smo tudi mi za svojo stran popolnoma prepričani, in si razlagamo to po tisti prečudni moči, ki se živalski magnetizem imenuje. Dozdeva se nam ta reč, kakor da bi strela (elektrika) iz oči enega človeka v oči drugega šinila, po očesni čutnici pa možgane zdražila, da človeka, ko bi trenil, začne glava boleti ali vročen postane. Tudi naj le poskusita dva človeka, ki se blizu skupej vstopita, delj časa si naravnost in serpo v oči gledati; kmali ju bo glava bolela, ako sta le nekoliko občutljive nature. Da ima oko (pogled) prečudno moč, tega ne bo nihče tajil, kdor vé, da ravno s hudim pogledom krotijo ljudje najdivjšo zverino: leve, rise itd. Znano je dalje, da tudi živali do živali je ta moč lastna; tako, postavimo, je znano, da nekatere kače s hudim pogledom umertudijo nekatere tiče tako, da jim nehoté v žrelo padajo. Da ima hudo okó človeško do človeka, pa tudi do popolnejše (večje) živine, in žival do živali s svojim pogledom čudno (magnetično) moč, tega smo tedaj popolnoma prepričani. S tem pa je naše prepričanje tudi pri kraju. Da človek utegne živino vročiti, kakor smo ravno rekli, radi verjamemo, — da bi pa po človeku vročena živina kaj več terpela kakor človek, kterege le glava boli ali da se mu k večem včasih težko dela, o tem nimamo mi nobenih skušinj. Preprosti in vražni ljudje, kateri so berž pripravljeni to ali uno bolezen copernicam podtikati, nam nemorejo zastran vrokov pri živini porok biti. Lahko je včasih deset drugih vzrokov najti, da živina tako zbolí, da pogine, — ali nevedni ljudje ne vidijo tega, kar jim je družega pred nosom škodljivega, in le copernice ali morebiti tudi vroki morajo krivi biti; nemarnost se pa še raje skriva pod krilo copernic in vrokov, da odverne od sebe krivdo bolezni.

Drago nam je bilo, da ste častiti gosp. Križnogorski sprožili govor od vrokov, o katerih pri živini bi le radi zvedili gotove znamenja po zanesljivih ljudéh, ki umejo vse dobro preiskovati in razločevati. „Ne bodi vročen“ ali „vročna!“ je tako navaden pregovor po vsem Slovenskem, kadar kdo pervikrat kakega otroka ali živino ogle-

duje, da se mora res naroden imenovati. — Čeravno je popolnoma resnična beseda učenega Haller-ja, da „skrivnost nature ne predere človeški um“, nas vendar ne smé plašiti, da bi ne sledili čedalje bolj po tem, kar je še skritega našim očem in našemu umu. — Da bi v vodi ugašeno oglje ali žegnana voda zoper vroke pomagala, ne vémo; le to je gotovo, da ne škoduje. Zoper vroke živinske rabljeni pomočki pa so gotovo neumne vraže. Po Dr. Ennemoz-ju bi mogel „mezmerizem“ pomagati; al to zdraviloslovje je dosihmal še tako nepopolno, da se ne vé, kje resnica jenja, kje pa se kvanta začne.

Zdravilne drobtinice.

Mi smo gotovo zadnji, da bi podpirali mazaštvo ali pačuhstvo; če tedaj oznanimo včasih kakošno zdravilsko drobtinico, je taka, da ne more nikoli v škodo biti; včasih je pa v sili treba pomoči. Naj sledijo tedaj sledeče nedolžne zdravila, ktere so se že večkrat dobro poterdile.

Če ti kri zlo iz nosa teče in ne pomaga merzle vode nosljati ali merzlih okladkov na tilnik pokladati, derži si pod nos enmalo cufanja, ki si ga namočil v koprivnem soku, ki se napravi, če se sirove (frišne) stolčene koprive izžmejo. — Zoper zanohtnico pomaga, če vzameš belo čebulo, jo spečeš celo, še prav gorko prerežeš in na boleči perst položiš. — Na lišaje pokladaj skoz en teden trikrat na dan kosček frišne (ne osoljene) slanine ali špeha. — Zoper kurje očesa vzemi bele čebule, namoči jo dobro v kisu (jesihu) in vsaki večer jo oveži na kurje okó; v malo dneh ga moreš potem izpraskati. — Te boli zob, kaní na pavolo 2 ali 3 kapljice kloroforma, ki se v apoteki dobí, in vtakni jo v uho tiste strani, kjer te zob boli; če ne jenja, stori še enkrat. — Če imaš tisto terdovratno glavoboljo, ki se migréna imenuje, ktera ljudi včasih veliko let nadlegova, da jih cel dan cela glava boli ali le po eni strani in se človeku včasih želodec vzdiguje, vzemi enmalo kafre, v prah zmlete, zavij jo v kosček mušlina ali pavole, in vtakni jo v obe ušesi. Neki angležk mornarsk oficir, ki je 15 let terpel za to boleznijo in mu je nobeden ni mogel pregnati, terdi, da tako rabljena kafra gotovo pomaga. — Zoper ozeblino je virtemberška vlada fajmoštru Wahlerju iz Kupferzella sledeče mazilo odkupila in potem očitno razglasila: 24 lotov koštrunovega loja (Hammeltalg), 24 lotov sala (Schweinschmalz) in 4 lote tistega železnega praha, ki se „Englischroth“ ali „Eisenoxyd“ imenuje (menda bi bila riža tudi dobra) se v železni posódi, z železnim količkom vedno mešaje, tako dolgo kuha, da je maz popolnoma črna; potem se pridene 4 lote benečanskega terpentina, 2 lota bergamotnega olja in 2 lota z laškim oljem dobro vribanega armenskega bolusa (armenischer Bolus). Ta maz se namaže na platno in vsaki dan poklada na ozeblino, ktero ozdravi, če so noge ali roke po nji že tudi zlo razpokane.

Narodne stvari.

Čertice iz starodavnih časov.

Kakor smo v 17. listu „Novic“ brali, je bil pri starih Slovencih bogu Kurent-u posebno torek posvečen. V pesnički dolini na Štajarskem pa se sliši pravlica, da torek je bil nekdanj posvečen boginji Torkli. Ta boginja je bila strašna; stanovala je na diljah pri dimniku, in ubila je vsakega, kdor je ponoči na hram prišel. Ženske so ji torek tako praznovale, da se niso upale ta dan prati. Enkrat ste dve ženski pri nekem hramu zvečer prele; ena sprede svojo kodeljo in reče drugi: „idi mi po drugo kodeljo.“ Tota gre; ker pa dolgo ne prinese, jo pozove ona v hiši: „nesi žel!“ Na to se sliši z dil glas: „naj posteržem.“ Ker ženska s kodeljo le noče priti, ji ona v hiši zopet reče: „nesi že.“ In spet se čuje glas: „naj posteržem.“ In tretjič reče ona

v hiši: „nesi žel!“ Ali zdaj je priletela skoz odperte duri v hišo narpred glava one ženske, ki je na dilje šla, potem pa kost za kostjo. Torkla jo je ubila.

Ravno v tem kraju sem nekdanj pri pastirjih vidil, kako so si kurili, krompir, repo, koruzo pekli in veseli okoli ognja skakali. Če pa jim je ogenj ugasniti hotel, so pihali, in da bi se jim v oči ne kadilo, ter so kričali: „Dim ta idi, ta idi, tam gospodje ribe jejo, sém pa kosti mečejo.“

Tedaj se najde tudi tukaj sled tiste vere, da je ogenj bil, kakor gosp. Terstenjak v 21. listu letošnjih „Novic“ piše, pri starih Slovencih požrešna, žereča, gladovna in nikdar sita žival.

Koloman Mulec.

Franjo Jukić.

Gotovo bo naše bravece mikalo brati nekoliko črtic iz življenja in delavnosti tega mučenca kristjanstva in rodoljubnosti.

Jukić se je rodil 8. serpnja 1818 v Banjaluki. V svojem 16. letu je stopil v frančiškanski red; v fojničkem samostanu si prisvoji naj potrebniše gimnazialne nauke, se podá potem v Zagreb, uči tukaj 1. red modroslovja, drugega in prva dva bogoslovja pa v Sabarii (Steinamanger) in doverši poslednja dva v Vesprimu. Dopisaval je naj prvo v zagrebačko „Danico“ v „Srbski narodni list“ v „Srbsko-dalmatinski magazin“ in v „Kolo“. Knige pa, ktere je sam izdal, so sledeče: a) Vicića F. Vice pesme duhovne za sve poglavite svetkovine“ u Splitu 1844; b) „Čuića F. Mihovila život Jsusakrsta po Kalmetu iz taljanskoga priokrenuto.“ U Splitu 1848; c) „Bosanski prijatelj“, časopis sadržavajući potrebite koristne i zabavne stvari, svezak 1. i 2. u Zagrebu 1850 i 1851 (skoro bode 3. zvezek izdal) d); pod imenom Slavoljuba Bosnjaka „Zemljopis i povjestnica Bosne“, u Zagrebu 1851; e) „Početak pismenstva i napomena nauka krstjanskoga“, treće izdanje u Zagrebu 1854; f) „Bogoljubni način mnogo koristan slišati svetu misu s drugim različitim molitvama na hvalu i slavu božju“, u Zagrebu 1855.

Jukić ima posebno veliko za dogodivščino in literaturo jugoslavensko važnih rokopisov, ktere je večidel po Bosni nabral; gotovo bi že davno natisnjeni bili, ako bi se ne bil moral z vsemi protivnostimi življenja boriti in od nemila do nedraga po svetu terkati. Od Omer paša v ječo veržen je celih šest mescov v Banjaluki in Serajevem pri suhem kruhu in merzli vodici nedolžen stradal naj večjega blagra človeškega prostosti. Sedaj živí v Slavonii, prognan od turške sile iz svoje domovine Bosne, za ktero si je toliko zaslug pridobil.

Franjo Jukić je lep izgled marljive delavnosti v vinogradu Gospodovem in narodnem. Zares se naše duhovstvo za oblaživanje duševnih krepost naroda našega veliko trudi, in gotovo je to najplemenitnejši namen na svetu. Po celi domovini naši so kakor varhi razpostavljeni; na slemena naših gor, na grebene naših planin, v najsamotniše kraje, v ktere le malokdaj ptuja noga stopi, pelje jih njih uzvišena dolžnost. V tem blagem poklicu se jim ponuja tudi lepa priložnost, nabirati narodne pesmice, pravlice, poslovice, zapisovati narodne običaje, maloznane besede, starine itd., ker to so živi doneski za naše narodopisje (Ethnographie). Mnogo je še gradiva dragocenega v narodu; dajmo, da ga rešimo pozabljenja, in si zaslužimo zahvalo svojih vnukov!

K. Ž.

Etimologične drobtinice.

Nabral Davorin Terstenjak.

1. Kandersica.

Že večkrat sem omenil, da za razlago izvirnega pomena lastnih in osebnih imen nam lepo služi jezik sanskritski; tako pri imenu rečice Kandersica. Naša dika, slavni Valvasor, piše od te rečice: „Canderschiz